

NYIRI Péter
Fehér József
üde lelke

Örömmel, mosollyal, megértéssel olvasom e kötet sorait, s amikor olvasom, arra gondolok, amire bizonyára sokan: „Na, végre!” Sokan vártuk ugyanis, hogy Fehér József megírja történeteit. Saját (családja) történeteit, szülőföldje és népe történeteit és történelmünk jeles és kevésbé ismert eseményeit, amelyeket szóban (ha az itt közölt írásokhoz képest olykor csak részleteiben is) hallhattunk már tőle, élvezetes, érdekfeszítő, ízes előadásban – ezért vártuk annyira, hogy olvashassuk is.

Fehér József irodalomtörténészként, a sátoraljaújhelyi Kazinczy Ferenc Múzeum igazgatójaként és a Kazinczy Ferenc Társaság alapító tagjaként, majd elnökeként közel négy évtizeden át foglalkozott a magyar nyelvvel, irodalommal és művelődéstörténettel: a magyar kultúrával. E kötetben írásaiból válogattunk, így köszöntve őt 70. születésnapja alkalmából. A Magyar Nyelv Múzeumáért Alapítvány A Magyar Nyelv Múzeuma alapítóinak egyikét, létrehozásának szakmai irányítóját tiszteli meg e könyvvel, amely elsősorban a közönség számára ajándék.

Személyes vallomásokkal átszőtt visszaemlékezéseket, esszéket és komoly kutatások nyomán megírt szöve-

geket olvashatunk. Számos tanulsággal szolgál egy vidéki humán értelmiségi mindennapjainak megismerése. Maga a szerző vallja, hogy a vidéki múzeumigazgató olyan, mint egy háziorvos, hiszen több tudományterületet ismernie kell. Fehér József kiváló ismerője a magyar irodalomnak és történelemnek, képzőművészetnek. Miközben persze vannak különösen kedvelt és tanulmányozott témái. Gyakran és szívesen ír Kazinczyról és a Bodroghöz, valamint Zemplén helytörténetéről. Fehér József értő-megtapasztaló ismerője-krónikása a bodroghözi és abaúji-zempléni népléleknek, sok esetben ezért mélyebben érti a térség irodalmának és történelmének mozgásait, jelenségeit. Akkor is a magyar népről és a művelődéstörténetről szól a szerző, ha magáról beszél. Stílusa olvasmányos, anekdotázó, megkapó közvetlenséggel mesél témáiról, miközben alapos kutatások előzik meg megszólalásait.

Fehér József a tudományos ismeretterjesztés legjobb hagyományait követi, mindig oktatni és nevelni akar, esszéiben jól követhetően, az érdekességeket kiemelve, lényeglátóan ragadja meg témáit. Írásait a közönség nagy szeretettel olvassa, előadásait nagy kedvvel hallgat-

ja, mert több stílusban (regiszterben) is meg tud szólalni. Hol humorral szól, hol komolyan és mélyen, de mindig életörömmel, s megérteti (s őket megérti) magát a bodroghözi parasztemberrel (a szó legnemesebb értelmében, lásd például *Az utolsó igazi lukai magyar paraszt* című írást) és a köztársasági elnökökkel is (többször volt erre példa). Megérteti magát velük és megérti őket: az értés itt a lélekre és a nyelvre vonatkozik – érti, beszéli nyelvüket, átéli helyzetüket, kiváló emberismerettel megnyitja lelküket.

Jelen kötet „rovatokba” rendezi Fehér József írásait két nagy részben (*Legendáriumom, Múzeumi mezőkön*). A személyes vallomások (*Boldogságaim*) a szakmai élet hátszágát, a családi körülményeket, az ösztönző hatásokat ismerteti. A következő egység (*Örömeim*) a komoly pályára készülő gyermek útját rajzolja meg. A falu: Bodroghalom több írásnak is témája (*Falum*), Fehér József talán a legjobb ismerője a korábban Lukának nevezett településnek. Hogy a szerző csakugyan értője a bodroghözi-zempléni léleknek, s már-már antropológiai alapossággal ír erről, annak a *Népem* rovat a bizonyítéka. Érdekfeszítően szól a nagy elődökről (*Jeleseink*) és a nagy kortársakról (*Találkozásaim*). Külön fejezetben kaptak helyet a muzeológiai tapasztalatok: történelmi nagyságok, a kulturális kincsek megismertetése (*Historia est magistra vitae*), Kazinczy, a széphalmi mester (*Dicsőség az igazságnak!*), az immár 37 éves kulturális szervezet, a Kazinczy Ferenc Társaság küldetéses tevékenysége (*Társaságkötés*) és a képzőművészeti élmények (*Képirók*). Nagyszerű tablója ez a tájagnak, koroknak, alkotóknak.

Fehér József írásaiból kiderül – aki ismeri, főként tudja –, hogy folyamatosan dolgozó, állandó munka- és alkotás- vágyban élő szerző gondolatait olvassa, a munka során szerzett élményekből fakadó érzelmek és gondolatok, amelyek további munkára ösztönöznek. Fehér József gyakran idézi József Attilától: „A működésben a nyugalom.”

A kötet címe (*Mezők üde lelke*) Arany János verséből való, a költő ezt a friss széna-szaggal azonosítja. Fehér József számos érzéki benyomásról ír, képekről, illatokról, szagokról, hangokról (például a harangszóról), amelyek meghatározzák és újra meg újra előhívják az anyaföld iránti szeretetét. Mély elköteleződés ez a szülőföld iránt, sőt több ennél, együtt lüktetés vele, a „Belőle nőttem én” valóságának állandó megtapasztalása és megélése. Legszebb, lírai szépségű bizonyossága ennek éppen a *Mezők üde lelke* című visszaemlékezés, vagy még inkább: vallomás.

Fehér József ismeri és érti a magyar földet, a magyar népet (a magyar lelket és a magyar észjárást) és a magyar nyelvet. Igazolja ezt nyelvi érdeklődése, olykor valóságos nyelvi búvárkodással (nyelvrégészettel) igyekszik megérteni és megfejteni a körülöttünk lévő nyelvi világot, például a földrajzi neveket, tudva-megértve azt, hogy a nyelvi jel sosem önkényes, ha motiváltságát megfejtjük, a névadók lelkéhez is közelebb kerülünk.

A könyvben felsorakoznak a barátok, akik igen sokan vannak, mert Fehér József (miként a nagy előd, Kazinczy) folyamatosan, minden élethelyzetben a társaságkötésre, a közösségteremtésre törekedett és törekszik. S ez mindig sikerül neki, vélhetően azért, mert a vele

kapcsolatba lépők megtapasztalják: érdeklődése, nyitottsága igazi, valóban kíváncsi a másokra.

És kíváncsi a magyar kultúra minden vonatkozására, mert hisz megtartó erejében. De tudja, hogy a megmaradáshoz erő is kell, ezért közművelődési munkájának lényegi mozzanata, hogy felmutatja anyanyelvünk, kultúránk, földünk, hazánk tápláló erejét. Berzsényi Dániellel együtt vallja: „*Mi az hát, ami a magyart emelheti? / Valóban nem más, mint az ész s erkölcs. / Csak úgy állhat meg a mi kis testünk, / Ha az lélekkel s erővel teljes.*”

Jó szívvel ajánlom Fehér József írásait, megtisztelő, hogy A Magyar Nyelv Múzeumáért Alapítvány és a Kazinczy Ferenc Társaság adhatja ezt a kötetet az olvasók kezébe. Fogadják szeretettel!

(Fehér József. Mezők üde lelke. Szerkesztette: Kováts Dániel. Kazinczy Ferenc Társaság – A Magyar Nyelv Múzeumáért Alapítvány, Sátoraljaujhely, 2022. 440 o. ISBN 978-615-5784-23-1. A kötetet a fellelős kiadó ajánlásának közlésével ajánljuk olvasóink figyelmébe.)

LOVAS Anett
Egy zempléni
mesemondó:
Koleszár Ferenc

Hiánypótló kötettel gazdagodott a Balassi Kiadó *Magyar Népköltészet Tára* címet viselő sorozata: egy zempléni mesemondó, Koleszár Ferenc repertoárját ismerhetjük meg 2021-ben publikált kötetükben. Balassa M. Iván, a Sárospatakhoz több szálon kötődő néprajzkutató gyűjtését Bálint Zsuzsa népmesekutató dolgozta fel és adta közre. A gyűjtemény nemcsak gazdagítja a magyar nyelvterület északkeleti régiójából származó mesekötetek sorát, hanem nagyban hozzájárul a zempléni vidék folklórkincsének jobb megismeréséhez is.

Az egyéniségkutatás a folklorisztika egyik nemzetközi hírű kutatási irányzata: „a nép körében élő alkotó személyiségek tudatos tevékenységét kutatja, és azt alkotáslélektanilag, esztétikailag, ritkábban társadalomtörténetileg is vizsgálja.” (*Magyar Néprajzi Lexikon, I. kötet*) Bálint Zsuzsa kísérőtanulmánya ehhez az irányzathoz csatlakozik, amikor Koleszár Ferenc életét, családi és szociális hátterét, meséinek forrásait, a bennük megjelenő társadalomképet górcső alá veszi. A sokrétű, minden részletre kiterjedő tanulmányból kiderül, hogy a gyűjtés idején Széphalomban élő Koleszár Ferenc meséinek közreadását megelőzték más, a Zemplén-

hez vagy a Bodroghöz közeli kapcsolódó kötetek: elsőként 1945-ben Dégh Linda nevéhez fűződik a *Bodroghközi mesék* című könyv, amelyet további, például Karcsán vagy más környékbeli településeken gyűjtött anyagok követtek. E kiadványok között szoros összefüggések fedezhetőek fel, például a tájegységben széles körben elterjedt garabonciás diák alakja több helyen felbukkan (Koleszárnál *A karboncás fiúk*ént), illetve az elbeszélők nagy része pásztorember volt, miként Koleszár Ferenc is. Balassa M. Iván tizenhét éves gimnazistaként találkozott először Koleszárral; a gyűjtésre, ahogy azt a Széphalom mesekincséhez írt bevezetésben írta, apja, Balassa Iván és magyartanára, Gombos Imre biztatta. Bálint Zsuzsa kiemeli, hogy a fiatal Balassa igen jó folklorisztikai érzéssel rendelkezett, pontosan tudta, hogy mi csoda lehetőség rejlik adatközlőként Koleszár Ferencben. Első, 1961-es találkozásuk után Balassa 1964-ben látogatott el ismét Széphalomba, a meglévő anyagot több tucat elbeszéléssel bővítette. Az egyetemi tanulmányok, majd a múzeumi munkával járó teendők miatt a gyűjtés hosszú ideig kéziratban lapangott, míg Bálint Zsuzsa hozzáértő kezei közé került.